

ג:

לַמִּנְיָנָא אַחרינא. לשום מעשה שהיה וצירושלמי דוחה דלעולם מניסן מנינן והאי דקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן כו' ^(א) צירושלמי גרס המיז ר' יצחק והכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה וגו' (בראשית ח) ומני עלה שנת המצול אינה עולה מן המנין תפטר כר"א דלמר בתשרי נברא העולם והכתיב (נחמיה ב) ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ונאמר (שס א) ויהי בחדש כסליו שנת עשרים תפטר כר"א דלמר כל שנה שלא נכנסו לה ל' יום אין מונין אותה שנה שלימה ופריך והא כתיב (שמות מ) ויהי בחדש הראשון בשנה השנית בחדש לחדש הוקם המשכן וא"ת שנה שלישית היא ולא מנאה אלא שניה ע"י שלא נכנסו לה שלשים יום דאין מונין אותה שנה שלימה כלומר אם תרצה לדחות שנה שלישית היתה ולא מנאה אלא שניה שלא נכנסו לה ל' יום והכתיב (במדבר י) ויהי בשנה השנית בחדש השני [בעשרים בחדש] נעלה הענן מעל משכן והא איתא בשתא חמשינ יומין ואין מונין אותה שנה שלימה:

שְׁנַת עֶשְׂרִים **לְאַרְתַּחֲשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ** י"ן לַפְּנִיּוֹ. פסטיה דקרא משמע דהאי עובדא דנחמיה צניי ארתחשסתא המלך ^(א) היה דהוא דריוש בן אסתר שנבנה הבית צימיו אכל אי אפשר לומר כן דהא בשנת שיתא למלכות דריוש נבנה הבית כדכתיב ושיצא ביתא דנא וצסמון מייתי לה והך עובדא דהכא בשנת עשרים הוה ^(א) [דכנר היו ישראל בהשקט וצנטמא] ועוד דצסמון פריך רב יוסף לר' אבהו דלמר מניסן מנינן למלכי ישראל א"כ קשו קראי אהדדי הוה ליה לאקשויי מהאי קרא גופיה דשנת עשרים לחדש ^(א) תשרי קא חשיב ונריך לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים לארתחשסתא דהוא כורש ראשון של פקידת המלך דריוש הביא יין לפני דהוא דריוש צן אסתר ומועשה הוה בשנה שלישית למלכותו כדכתיב (עזרא ז) צאדין בטלת עבדות בית אלהא וגו' עד שנת תרתינ דלריוש מלך פרס וצשנת שלס למלכו דבר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורצת כדכתיב בעזרא

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ויצא חגגי. מירושלים בא שכנר עלו בני הגולה מימות כורש והיו שס צימיו וצימיו אמשורוש וארתחשסתא זהו דריוש שאחר אמשורוש שנבנה הבית בשנת שמים דלריוש והרצה נשאלו בצבל ונחמיה בן חכליה היה שר המשקים למלך בשושן הצירה: **בשאי בשנת שמים**. שניהם צנצואת חגי. נצדק במקרא

ולא נמאא כתוב צפסוק שני בשנת שמים אך י"ל שלפסוק של מעלה הימנו קאי שכתוב צו בשנת שמים: **כורש מלך כשר הוה**. כלומר על שס שהיה כשר קראוהו כורש ושמו מעיד עליו לפיכך מנו לו כמלכי ישראל: **חדא**. דאס מניסן מנינן קשו קראי אהדדי: **באוסו זמן לשנה הבאה**. ע"כ שציעית היא לו ממנה נפשי: **וכתיב בעזרא ויצא ירושלם בחדש החמישי** **היא שנה השביעית למלך**. ואי מנו ל' מניסן שמינית היא: **ועוד**. אכן דדריוש קיימינן ואת אמרת כורש מלך כשר היה: **הוא כורש כו'**. אף דריוש שאחר אמשורוש נקרא כורש: **החמיץ**. נעשה רשע כשעלה עזרא כנר החמיץ: **ומי החמיץ**. כשעלה עזרא: **והכניסו**. באגרת ששלח שיד עזרא לפחות שהיו לו צארץ יהודה: ומה

אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואירא הרבה מאד ואומר למלך המלך לעולם יחיה מדוע לא ירעו פני אשר העיר בית קברות אבותי חרבה ושעריה אוכלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם יישב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה [אל] עיר קברות אבותי ואבננה ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב ויישב לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן מתיב רב יוסף ^אביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיים דלריוש וכתיב ^בבשביעי (בשנת שתיים) בעשרים ואחד לחדש ואם איתא בשביעי בשנת ג' מיבעי ליה אמר ר' אבהו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מתקף לה רב יוסף חדא דא"כ קשו קראי אהדדי דכתיב ^אושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא ותניא ^אבאותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו וכתיב ^אויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא שנת השמינית מיבעי ליה ועוד מי דמי התם כורש הכא דריוש תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא כורש שמלך כשר היה ארתחשסתא על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו מ"מ קשיא א"ר יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ מתקוף לה רב כהנא ומי החמיץ והכתיב ומה

והיא היתה שנת עשרים לכורש הראשון כדאי' במגילה פרק קמא (דף סא:): תלת דכורש וארביסר דאמשורוש ושמים דדריוש בן אסתר ובשלישית בקש נחמיה על בנין העיר ומיהו יש לפרש דקרא כפסטיה דבשנת שמים לדריוש התחילו לצנות הבית ונגמר הבנין בשנת שש למלכותו ולא בנו חומת העיר ושעריה כי אם בנין בית המקדש לצדו והיו נמונים ברעה גדולה ובחרפה לפי שהעכו"ם ^(א) שוללים אותם עד שנת עשרים לדריוש שצקש על חומת העיר עד שעלתה ארוכה לחומת ירושלים כדמוכחי קראי אך צננין הבית לא נעסעקו שכנר היו צניו: **ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיים לדריוש** ^(א) ובשביעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ד'. תרי קראי נינהו זה אחר זה מיד צנצואה של חגי ואין מפורש שס מה היה צעשרים וארבעה לחדש בששי ואע"פ שהוא תחלת פרשה ז"ל דקאי אפרשה קמייתא דכתיב לעיל מינה ויצאו ויעשו מלאכה צבית ה' ^(א) אלהיהם כלומר ציוס עשרים וארבעה לחדש בששי דבאותו יום התחילו לסתת באבנים ולנסך צענים ^(א) ובשציעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי לזרזם להתחזק על המלאכה:

באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגא'תו עמו. דהכי מוכחי קראי כדכתיב (עזרא י) ושיצא ביתא דנא לירח אדר וכתיב בתריה דעצדו חנוכת הבית ואחר כך עצדו פסח ^(א) (ואמר) [ואי מניסן מנינן] כשעשה פסח היה שנה שציעית וכתיב בתריה אחר הדברים האלה במלכות ארתחשסתא וכתיב (שס י) הוא עזרא עלה מצבל וכתיב ויצא ירושלם בחדוש החמישי היא שנת השביעית למלך וכתיב (שס) בחדש לחדש הראשון הוא יסוד המעלה מצבל והיינו באותו הזמן לשנה הבאה וסמוך לאדר היה ואי מניסן מנינן על כרחך היה שנה שמינית: **הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא**. שלשתן כתובים בחד קרא לעיל מקרא דושיצא ביתא דנא והכי כתיב וצבי יהודאי בנין ומללחין צנצואת חגי נציאה וזכריה בר עדוא וצנו ושכללו מן טעם אלהא ישראל ומטעם כורש ודריוש וארתחשסתא מלך פרס וכתיב ושיצא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת שית לדריוש מלכא: **וארתחשסתא על שם מלכותו**. ואף כורש הראשון שנקרא ארתחשסתא כדפרישית לעיל כמו כן היינו על שם מלכותו:

מסורת הש"ס

- ↑ [לעיל ב:]; (ג) [פי' סוף משלם בנין הבית],
- ↑ [ערכין ג:]; (ד) פי', (ה) גי' כש"ל,

פסוקי

תורה אור השלם

- ↑ דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה: נחמיה א א
- ↑ ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפני ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו: נחמיה ב א
- ↑ ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיים לדריוש המלך: נחמיה ב טו
- ↑ בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר יי' ביד ימי הנביא לאמר: נחמיה ב א
- ↑ ושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא: נחמיה ב טו
- ↑ והבא וירשלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך: עזרא ז ח

הגהות הב"ח

- ↑ תוס' ד"ה למנינא כו' וקאי בניסן כו' וה"ג צירושלמי המיז וכו' ושש מאות שנה בראשון בא' לחדש וגו' ומני עלה: (ג) ד"ה שנת כו' צניי ארתחשסתא המלך דהוא דריוש כו' הבית צימיו היה אכל א"כ: (א) בא"ד דשנת עשרים לחדש דמתשרי קא חשיב: (ד) בא"ד ובחרפה לפי שהאומות היו שוללים אותם: (ה) ד"ה ציוס כו' בשנת שמים לדריוש בשביעי בעשרים: (ו) בא"ד מלאכה צבית ה' צבאות אלהים: (ז) בא"ד ולנסך צענים ובשביעי לז"ל:

מוחבי רב יוסף ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיים לדריוש המלך. [וכתיב] בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי וגו', ואם איתא דמתשרי מנינן להו בשביעי בשנת שלש מיבעי ליה למימר. ופריך ר' אבהו כורש מלך כשר היה מנו לו כמלכי ישראל מניסן. ואתקף רב יוסף על הא דר' אבהו, חדא דא"כ מפני שהיה מלך כשר מנו לו כמלכי ישראל מניסן. קשו קראי אהדדי, ^(א) וכי פעם מונין לו מניסן ופעם מונין לו מתשרי, דהא הני קראי דקא מפרשי רב חסדא מראין כי מתשרי מנו לארתחשסתא והוא דריוש, והבא קאמרת מניסן מנו ליה, קשו קראי אהדדי. ועוד כתיב לגבי דריוש עצמו, ושיצאי ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת שית (למלכו) [למלכות] דריוש מלכא, ומני עלה באותו הזמן, כלומר בארץ לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו, וכתיב מנו ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך, ואם איתא דמניסן מנינן ליה קאי באדר בשנת שית, עד יום תלתא לירח אדר נכנסה שנה שמינית, ועוד נכנסה שנה שמינית, ואם איתא דמניסן מנינן לדריוש עצמו, בחדש החמישי שנה שמינית הוה ליה למכתב. ועוד מי דמי התם כורש, כלומר הוא היה מלך כשר, ולו לכורש מנו לו מניסן כמלכי ישראל, הכא דריוש. ופרקינן תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא. מכל מקום קשו קראי אהדדי. ופריך ר' יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיץ, כלומר כורש ארבע שנים מנו לו מניסן, ומשנה ששית ולמעלה כיון שהחמיץ מנו לו מתשרי. ואתקף עלה רב כהנא והא הני קראי מפרשי בדבבין הבית הוו עסקי, ומי החמיץ קודם שיבנה הבית, והא כתיב

- ↑ נראה מזה כי רבינו היה גורס תחא דא"כ קשו קראי אהדדי ועוד דכתיב ושיצא ביתא דנא ועי' תוס' כאן ד"ה שנת דר"ק.